

ОБЛІК, АНАЛІЗ І АУДИТ ЯК ПІДСИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЇ ЩОДО ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ПІДПРИЄМСТВ

***Резюме.** Обґрунтовано значення побудови якісної системи управління грошовими потоками для підприємства. Визначено складові системи управління грошовими потоками і взаємозв'язки між ними. Узагальнено основні показники, які повинні входити до підсистем обліку, аналізу, аудиту і зовнішніх джерел інформації.*

***The summary.** The value of the high-quality system operation design of the money circulation for an enterprise is substantiated in this article. The system operation components of money circulation and their correlation are determined. The basic indexes are generalized which must be included in the subsystems of account, analysis, audit and outsourcings of information.*

***Ключові слова:** грошові потоки, система управління грошовими потоками, інформаційна база, підсистема обліку, підсистема аналізу, підсистема аудиту, зовнішні джерела інформації, звіт про рух грошових коштів.*

У сучасних умовах ефективно управління фінансовою діяльністю підприємства значною мірою залежить від якості його інформаційного забезпечення. Якісна, достовірна, своєчасна і зрозуміла інформація є запорукою прийняття оптимальних фінансових рішень, спрямованих на зменшення витрат фінансових ресурсів, зростання прибутку та ринкової вартості підприємства.

Питання організації управління грошовими потоками на підприємствах України на сьогодні є проблематичним. На підприємствах відсутня налагоджена інформаційна система, яка б забезпечувала фінансових менеджерів регулярною та достовірною інформацією про грошові потоки. Тому основним завданням інформаційного забезпечення системи управління грошовими потоками є обробка інформації обліку і пристосування її до потреб фінансового менеджменту. З метою створення інформаційної бази, яка б задовольняла різні напрями аналізу грошових потоків, забезпечувала можливість для контролю, регулювання і планування грошових потоків.

В останні роки питання формування інформаційних ресурсів набувають все більшої актуальності. Висвітленню даної проблеми присвячені дослідження таких вчених, як І.А. Бланк, С.Ф. Голов, Л.О. Лігоненко, М.С. Пушкар, В.В. Сопко та інших.

Метою статті є дослідження і уточнення основних підсистем і їх показників, які повинні бути покладені в основу формування системи управління грошовими потоками. Для досягнення мети були поставлені наступні завдання:

- визначити елементи, які повинні входити до системи управління грошовими потоками і зв'язки між ними;
- виділити основні показники, які формують інформацію про рух грошових коштів підприємства;
- розкрити якісні характеристики показників підсистем.

Під системою інформаційного забезпечення управління грошовими потоками в сучасній літературі розуміють функціональний комплекс, що забезпечує процес безперервного цілеспрямованого підбору відповідних інформаційних показників, необхідних для здійснення аналізу, планування та підготовки оперативних управлінських рішень за всіма аспектами їх формування на підприємстві [1].

Для формування інформації про грошові потоки визначне значення має інформаційна база, яка в повній мірі повинна забезпечувати користувачів вчасною, достовірною та якісною інформацією про грошові потоки. Для прийняття правильних і

вважаєних управлінських рішень структура інформаційної бази повинна бути побудована на достовірній, повній інформації, яку мають забезпечувати облік, аналіз, аудит і зовнішні джерела інформації. Система управління грошовими потоками повинна складатися з елементів (підсистем), між якими існують взаємозв'язки і взаємодія. Кожна з підсистем в процесі життєдіяльності, з одного боку є виробником певної інформації, а з іншого – споживачем інформації (рис 1.8).

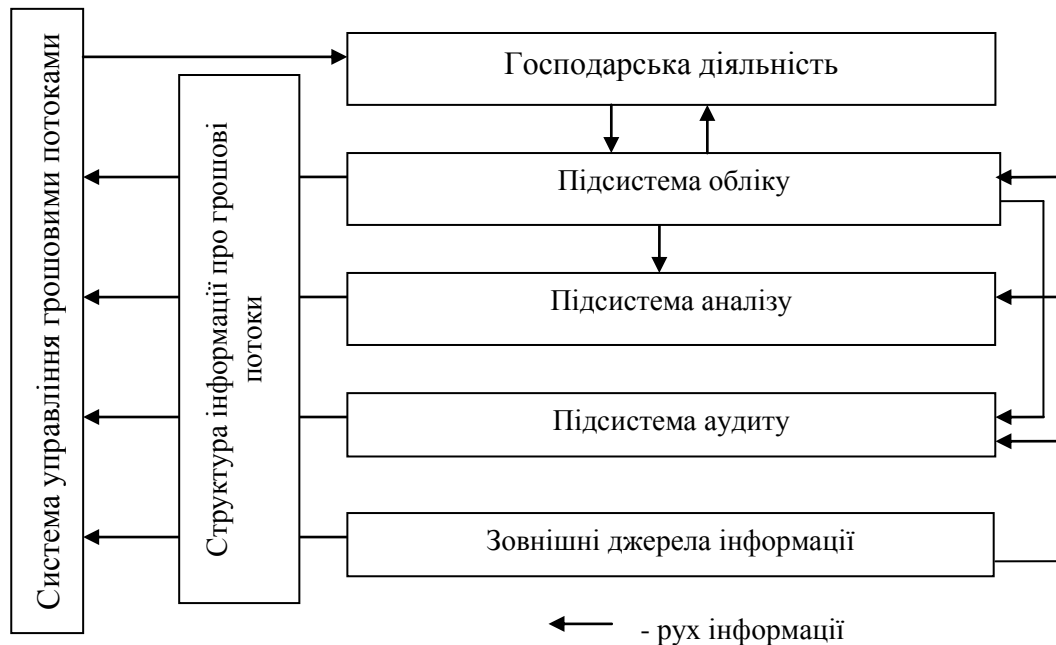

Рис. 1.8. Формування інформації про грошові потоки

Організація інформаційної бази для системи управління грошовими потоками полягає в переробці інформації обліку, аналізу, аудиту і зовнішніх джерел інформації та визначення основних показників, які будуть покладені в основу інформаційної бази (рис. 1.9).

Підсистема обліку повинна забезпечувати систему управління показниками про стан грошових потоків, до її складу входять:

- Показники фінансового обліку, які відображаються в основних формах фінансової звітності (форма №1 «Баланс», форма №2 «Звіт про фінансові результати, форма №3 «Звіт про рух грошових коштів», форма №4 «Звіт про власний капітал», форма №5 «Примітки до річної фінансової звітності»). Інформація, яку містять ці форми є щоквартальною або річною.

Найбільшу цінність, для проведення аналізу грошових потоків на підприємстві, представляє звіт про рух грошових коштів.

- Показники синтетичного та аналітичного обліку, які містяться в регістрах обліку та відомостях до них і відображають рух на таких рахунках, як 30 «Каса», 31 «Рахунки в банках», 33 «Інші грошові кошти», 34 «Короткострокові векселі одержані», 35 «Поточні фінансові інвестиції». Ця інформація може використовуватися в любий проміжок часу.

Показники управлінського обліку, які відображаються в системі управлінського обліку, містяться у внутрішніх документах підприємства. Інформація, яка відображається в звітності управлінського обліку може надавати дані про грошовий потік по підприємству в цілому, за окремими структурними підрозділами підприємства (центрами відповідальності та сферами відповідальності), по окремих господарських

операціях. Нормативно-планові показники пов'язані з фінансовим розвитком підприємства є комерційною таємницею підприємства і використовуються для контролю поточної фінансової діяльності та оцінювання її ефективності, формування фінансової стратегії та політики підприємства.

До переваг цієї групи показників можна віднести: регулярність формування, уніфікацію, високий рівень достовірності.

Основні показники, які формують інформацію про грошові потоки на підприємстві
<p style="text-align: center;">1. Підсистема обліку</p> <ul style="list-style-type: none"> - показники фінансового обліку; - показники аналітичного обліку; - показники управлінського обліку та нормативно-планові показники.
<p style="text-align: center;">2. Підсистема аналізу</p> <ul style="list-style-type: none"> - показники обсягу грошових потоків; - показники динаміки грошових потоків; - показники структури грошових потоків; - показники рівномірності грошових потоків; - показники синхронності грошових потоків; - показники збалансованості грошових потоків; - показники ліквідності грошових потоків; - оцінка факторів, що визначають стан грошових потоків; - показники ефективності грошових потоків.
<p style="text-align: center;">3. Підсистема аудиту</p> <ul style="list-style-type: none"> - результати аудиту касових операцій; - результати аудиту операцій на рахунках в банку; - результати аудиту грошових документів і грошових коштів у дорозі; - результати аудиту еквівалентів грошових коштів; - результати аудиту фінансової звітності.
<p style="text-align: center;">3. Зовнішні джерела інформації</p> <ul style="list-style-type: none"> - нормативно-регулюючі дані; - дані макроекономічного становища в країні; - дані галузевого розвитку; - господарсько-правові дані; - дані про контрагентів підприємства (постачальники, покупці); - дані про конкурентів підприємства; - дані про стан матеріального ринку; - дані про стан ринку капіталу; - дані про стан фондового ринку; - науково-технічна інформація.

Рис. 1.9. Основні показники, які формують інформацію про грошові потоки

Інформаційна база обліку має представити аналітику повний об'єм даних для здійснення всебічного аналізу грошових потоків. Інформація, що виробляється цією системою, має бути точною і вірогідною, не містити помилкових даних. Система обліку повинна представити дані в такій формі, яка зведе до мінімуму їх попередню обробку аналітичними працівниками. Ці дані системи обліку повинні слугувати основою для здійснення ретроспективного, поточного (оперативного) та перспективного аналізу. Показники мають бути представлені в такому вигляді, щоб їх можна було порівняти з

попередніми періодами. Витрати понесені на представлення облікової інформації не повинні перевищувати цінності вигод від її використання.

Важливе місце у процесі управління грошовими потоками займає аналіз грошових потоків підприємства. Провідна роль в інформаційному забезпеченні аналізу належить системі облікових показників.

Під аналізом грошових потоків підприємства розуміють процес дослідження системи показників, їх формування на підприємстві, виявлення основних тенденцій та закономірностей з метою з'ясування резервів подальшого підвищення ефективності управління ними [1].

Підсистема аналізу має забезпечувати систему управління грошовими потоками підприємства за допомогою показників, які розміщені на (рис. 1.9).

Показники обсягу, динаміки та структури грошових потоків представляють інформацію про загальний обсяг чистого грошового потоку. Про динаміку обсягу формування додатного грошового потоку в розрізі окремих джерел, а також формування від'ємного грошового потоку за напрямками витрачання грошових коштів. Показники дозволяють провести оцінку структури позитивного і від'ємного грошового потоку, а також темпи їхнього зростання (зменшення), тенденції зміни їхнього обсягу.

Показники рівномірності грошових потоків визначають рівномірність надходження і витрачання грошових коштів. Допомагають виявити причини коливань грошових потоків при надходженні або витрачанні.

Показники синхронності грошових потоків допомагають оцінити ступінь узгодженості грошових потоків у часі.

Показники збалансованості грошових потоків визначають збалансованість позитивного і від'ємного грошових потоків. Вивчення динаміки показника чистого грошового потоку допомагає визначити рівень збалансованості грошових потоків в цілому.

Показники ліквідності дають можливість оцінити здатність підприємства своєчасно погашати свої платіжні зобов'язання грошовими ресурсами.

Оцінка факторів, що визначають стан грошових коштів сприяє виявленню чинників, які впливають на збільшення або зменшення чистого грошового потоку. Вони дозволяють детально визначити причини зміни кожної складової чистого грошового потоку.

Показники ефективності грошового потоку дозволяють визначити результативність управлінських рішень щодо грошових потоків підприємства та їх вплив на стан фінансової рівноваги і забезпечення економічного зростання підприємства.

Підсистема аналізу повинна формувати інформацію про грошові потоки, яка базується на доцільних і правильно розрахованих показниках. Кількість необхідних показників повинна відповідати реальним потребам підприємства при управлінні грошовими потоками. Показники повинні застосовуватись у логічній послідовності. Важливою умовою є необхідність забезпечення зіставлення показників, оскільки порівнювати можна якісно-однорідні величини. Також потрібно запобігати дублюванню показників.

Важливою підсистемою формування достовірної інформації про грошові потоки є аудит грошових потоків. Керівництво приймаючи управлінські рішення повинно бути впевнено, що інформація яка використовується – релевантна, своєчасна та достовірна. Данні бухгалтерського обліку повинні бути об'єктивними та не мати помилок.

Результати аудиту касових операцій дозволяють оцінити:

- ступінь забезпечення збереження готівки в касі підприємства;

- правильність та достовірність заповнення прибуткових та видаткових касових ордерів, порядку ведення касової книги;

- повноту оприбуткування готівки;
- правильність видачі готівки з каси;
- перевищення встановленого ліміту каси;
- наявність проведення інвентаризацій каси;
- достовірність обліку касових операцій тощо.

Результати аудиту операцій на рахунках в банку дозволяють оцінити:

- кількість і правильність відкриття поточних рахунків;
- своєчасність, законність, доцільність відображення на рахунках банку здійснених розрахункових операцій із зарахування і списання коштів;
- доцільність отримання кредитів, напрями їх використання та своєчасність погашення;
- дотримання стану платіжно-розрахункової дисципліни щодо укладених договорів тощо.

Результати аудиту грошових документів і грошових коштів у дорозі дозволяють оцінити:

- своєчасність і правильність оприбуткування готівкових документів у кількісному і вартісному виразі на рахунки 331 «Грошові документи в національній валюті», 332 «Грошові документи в іноземній валюті»;

- за рахунок яких джерел були придбані путівки у санаторії, будинки відпочинку тощо, правильність визначення частини їхньої вартості, яка не оплачується одержувачами; своєчасність і повноту надходження коштів за путівки до каси підприємства;

- чи мають місце випадки отримання путівок особами, які не працюють на підприємстві;

- доцільність придбання проїзних квитків і кола осіб, які користуються ними, правомірність віднесення вартості придбаних квитків на витрати підприємства і до валових витрат;

- правильність витрачання марок на поштові відправлення;

- повноту і своєчасність зарахування грошових коштів у дорозі на відповідні рахунки в банках, а також тривалість перебування коштів у дорозі тощо.

Результати аудиту еквівалентів грошових коштів дозволяють оцінити:

- правомірність віднесення фінансових інвестицій до цієї категорії активів, тобто визначення терміну на який вони придбані, чи можуть вони вільно конвертуватись у готівку, який ризик зміни їх вартості;

- наявність документів, які підтверджують право власності на еквіваленти грошових коштів тощо.

Результати аудиту грошових коштів з використанням даних фінансової звітності, а в першу чергу, звіту про рух грошових коштів дозволяють оцінити:

- правильність класифікації статей звітності;

- узгодженість показників звіту про рух грошових коштів з показниками інших форм звітності;

- правомірність перенесення з ф.№ 2 показника – прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування;

- недопущення відображення у звіті про рух грошових коштів негрошових операцій;

- правильність визначення чистого руху грошових коштів від операційної, інвестиційної, фінансової діяльності;

- правильність визначення сальдо грошових коштів на початок і кінець звітного періоду;
- правильність визначення впливу зміни валютних курсів на залишок коштів;
- рівень надійності системи внутрішнього контролю операцій з грошовими коштами тощо.

Перевірена інформація, яка є продуктом аудиту грошових коштів, доведена до користувачів є важливим важелем для прийняття виважених управлінських рішень.

Інформація про грошові потоки, яка надходить з підсистем обліку, аналізу і аудиту відноситься до внутрішнього середовища підприємства. А інформація, що надходить з зовнішнього середовища впливає на побудову не тільки інформаційної бази щодо грошових потоків, а також на підсистеми обліку, аналізу і аудиту та містять наступні дані:

1. Нормативно-регулюючі дані: закони держави, укази президента, постанови уряду, кодекси, стандарти бухгалтерського обліку.
2. Дані держкомстату, що відображають інформацію про зміни макроекономічної ситуації в країні. До цієї групи входять такі показники, як ВВП і національний дохід, грошові доходи населення, внески населення в банк, індекс інфляції, дисконтна ставка центрального банку. Ці показники відображаються в публікаціях держкомстату України.
3. Дані, що характеризують галузевий розвиток підприємства, а саме: обсяг виробленої (реалізованої) продукції та його динаміка; індекс цін на продукцію; загальна вартість активів підприємств галузі; рівень рентабельності та витратомісткість галузі тощо.
4. Господарсько-правові дані: договори, угоди, рішення арбітражних і судових органів, санкції і рекламації.
5. Дані про контрагентів підприємства (постачальників, покупців). Інформація про постачальників потрібна для передбачення їхньої надійності та цінової політики. Дані про покупців потрібні для виявлення стану їх платоспроможності.
6. Дані про конкурентів підприємства, які надходять з засобів масової інформації можуть вплинути на стратегічні рішення управлінського персоналу.
7. Дані про стан матеріального ринку (обсяги ринків, сегменти ринку, рівень і динаміка цін на окремі види ресурсів).
8. Дані про стан ринку капіталу (офіційні курси іноземних валют, ставки комерційних банків на депозити і кредити).
9. Дані про стан фондового ринку (ціни попиту і пропозиції на цінні папери, обсяги і ціни угод із основних фондових інструментів, зведений індекс динаміки цін на фондовому ринку).
10. Науково-технічна інформація (передові дослідження в області науки і техніки).

На підприємствах України організація управління грошовими потоками знаходиться на низькому рівні, тому що відсутня система управління грошовими потоками. Система управління грошовими потоками не використовує інформацію, яку повинні забезпечувати підсистеми обліку, аналізу, аудиту і зовнішні дані, по тій причині, що систематизація і передача показників цих підсистем відсутня. Управління грошовими потоками обмежується інформацією, що представляється фінансовою звітністю та частковим використанням інформації реєстрів бухгалтерського обліку. В Україні процес впровадження практичного менеджменту знаходиться на етапі становлення і затримка його розвитку відбувається за відсутності розробки теоретичної бази та забезпечення системи управління грошовими потоками систематизованою інформацією, яка повинна базуватися на показниках підсистеми обліку, аналізу, аудиту і зовнішніх джерелах інформації.

Вважаємо доцільним продовжувати дослідження з ціллю розробки раціональної кількості показників в залежності від величини підприємств їх організаційної форми, спеціалізації та грошового обороту.

Список використаної літератури

1. Бланк И.А. Финансовая стратегия предприятия: Учеб. Курс. – К.: Ника-Центр, 2006. – 520 с.
2. Голов С.Ф. Управлінський облік. Підручник. – 2 - ге вид. – К.: Лібра, 2004. – 704с.
3. Ігоріна К.А. Теоретичні аспекти планування грошових потоків підприємств // Актуальні проблеми економіки. - 2004. - № 5. - С. 17 - 21.
4. Лігоненко Л.О., Ситник Г.В. Управління грошовими потоками: Навч. посіб. – К.: Київ. нац. торг.- екон. ун-т, 2005. – 255 с.
5. Надточій С.І. Прогнозування та планування (бюджетування) грошових потоків підприємства як складові елементи системи управління ними // Формування ринкових відносин в Україні. - 2006. - № 11. - С. 60-65.
6. Прушківський В.Г., Тіховська Т.М. Теоретичні і прикладні аспекти управління грошовими потоками на підприємстві // Формування ринкових відносин в Україні. - 2007. - № 3. - С. 36-40.
7. Пушкар М.С. Метатеорія обліку або якою повинна стати теорія: Монографія. – Тернопіль, Карт-бланш, 2007.- 359 с.
8. Пушкар М.С. Розробка систем обліку: Навч. посіб. – Тернопіль: Карт-бланш, 2004. – 198 с.
9. Сопко В.В., Шило В.П., Верхоглядова Н.І., Ільїна С.Б., Брадул О.М. Організація і методика проведення аудиту: Навчально-практичний посібник. – 2-е вид., перероб. та доповн. – К.: ВД «Професіонал», 2006. – 576 с.